

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการที่กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 ประกาศใช้ ก่อให้เกิดผลต่ออาคารสาธารณะและอาคารต่างๆ เป็นอันมาก เนื่องจากการกำหนดไว้อย่างชัดเจน ถึงประเภทของอาคาร จะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา ถึงแม้ว่ากฎหมายฉบับนี้ไม่มีผลบังคับใช้ย้อนหลังสำหรับอาคารเดิมที่สร้างก่อนกฎหมายประกาศใช้ แต่เนื่องจากฝ่ายบริหารของบริษัทมีแผนการปรับปรุงอาคารกรณีศึกษา ซึ่งกำหนดแผนพัฒนาดำเนินการปรับปรุงบริเวณด้านหน้าอาคารทั้งหมดและบริเวณภายในบางส่วน ผู้ศึกษาจึงรับนโยบายและทราบถึงปัญหาเรื่องความไม่สะดวกและความไม่ความปลอดภัยในการใช้อาคาร ซึ่งเกิดจากออกแบบอาคารแห่งนี้ จึงได้เสนอในเรื่องการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชราฉบับพ.ศ. 2548 เข้ามาพิจารณาจัดทำแนวทางประกอบการปรับปรุงอาคารในครั้งนี้โดยมุ่งเน้นสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางการเคลื่อนที่ (Ambulant disabled people)

อาคารเจวีเค เป็นอาคารสำนักงานสูง 9 ชั้น สร้างเมื่อปลายปี 2531 แล้วเสร็จและเริ่มเข้าใช้อาคารตั้งแต่ต้นเดือน กุมภาพันธ์ 2533 ก่อนการประกาศใช้ กฎหมายอาคารและกฎกระทรวงดังต่อไปนี้

- กฎหมายอาคาร พ.ศ. 2535
- ประกาศกฎกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2542) ออกตามความใน พรบ.การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534
- ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการว่าด้วยมาตรฐานอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่ผู้พิการ พ.ศ. 2544 ให้หน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจที่รับผิดชอบในการให้บริการประชาชนถือปฏิบัติในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ซึ่งประกอบด้วย บันได ทางลาด ประตู ห้องน้ำ ลิฟท์
- กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548

การเข้าสู่ตัวอาคารมีเพียงบันได 2 แห่ง คือด้านหน้าอาคารและด้านข้างไม่มีทางลาด การเข้าถึงสำนักงานในแต่ละชั้นจะใช้บันไดและลิฟท์ซึ่งจะลำบากสำหรับผู้สูงอายุหรือผู้บาดเจ็บที่ขา, ผู้พิการที่ใช้ไม้ค้ำ ในส่วนของผู้พิการที่นั่งรถจะไม่สามารถเข้าสู่ตัวอาคารได้

จากการที่อายุของอาคารเกือบ 20 ปี ถนนภายในรอบอาคารทรุดตัว ทำให้มีระดับความสูงของพื้นถนนและทางเดินยกระดับรอบอาคาร และ บันได มีระดับความสูงต่างกันมาก ประมาณ 700 มิลลิเมตร – 800 มิลลิเมตร อีกทั้งทางเดินที่มีรอบตัวอาคารไม่มีราวกันตก บางครั้งผู้เข้าใช้พื้นที่ หรือผู้ใช้อาคาร (User) เช่น พนักงาน, ผู้เช่าอาคาร และ ผู้มาติดต่อ ประสบอุบัติเหตุตกจากทางเดินนั้น, พื้นที่ใช้งาน (Useable Area) ภายในสำนักงานเป็น พื้นที่ต่างระดับหลายแห่ง

ภายในปี 2552 นี้ ฝ่ายอาคารมีแผนพัฒนาดำเนินการปรับปรุงบริเวณด้านหน้าอาคาร และภายใน บางส่วน เนื่องจากการถูกเวนคืนที่ดินด้านหน้าอาคารบางส่วน เพื่อดำเนินการสร้างทางยกระดับโดยสำนักงานกรุงเทพ ดังนั้น จึงเป็นเหตุที่มาของการพิจารณาถึงแนวทางการปรับปรุงสภาพทางกายภาพอาคารบางส่วนที่สามารถทำได้ ให้สอดคล้องกันกับ กฎกระทรวง กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 โดยเน้นผลสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหว หรือทางการเคลื่อนที่ (Ambulant disabled people)

สิ่งอำนวยความสะดวกที่ถูกกำหนดตามกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 ในที่นี้จะเลือกใช้เฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางการเคลื่อนที่ ที่เกี่ยวข้องกับอาคารกรณีศึกษา 7 หมวด จากทั้งหมด 9 หมวด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หมวด 1: ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก

1. สัญลักษณ์รูปผู้พิการ
2. เครื่องหมายแสดงทางไปสู่สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ
3. สัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ
4. สัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ ตามข้อ 3 ให้เป็นสีขาว โดยพื้นป้ายสีน้ำเงิน หรือเป็นสีน้ำเงินพื้นป้ายเป็นสีขาว
5. ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ ต้องมีความชัดเจน ติดอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ทำให้สับสนจะต้องจัดให้มีแสงสว่างทั้งกลางวันและกลางคืน

หมวด 2: ทางลาดและลิฟท์

หมวด 3: บันได

หมวด 4 : ที่จอดรถ

หมวด 5 : ทางเข้าอาคาร

หมวด 6 : ประตู

หมวด 7: ห้องส้วม

การปรับปรุงอาคารกรณีศึกษาสามารถปรับปรุงได้ในหมวดต่อไปนี้

หมวด 1: ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก

หมวด 2: เฉพาะทางลาด

หมวด 4: ที่จอดรถ

หมวด 5 : ทางเข้าอาคาร

หมวด 6 : ประตู

หมวด 7 : ห้องส้วม

ส่วนที่ไม่สามารถดำเนินการปรับปรุงได้

หมวด 2 : ลิฟท์ เนื่องจากโครงสร้างอาคาร

หมวด 3 : บันได ภายในอาคาร เนื่องจากโครงสร้างอาคาร

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาแนวทางการนำเสนอแนวทางการปรับปรุงอาคารให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารกับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548

1.3 ความสำคัญของการศึกษา

หลังการประกาศใช้กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารกับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 ให้อาคารแต่ละประเภทจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา โดยมีหัวข้อสำคัญที่กำหนดอยู่ในรายละเอียดแต่ละหมวดหมู่ประกอบด้วย หมวดอาคาร คือ ทางเข้าสู่อาคาร ทางลาด บันได ฯลฯ และหมวดสถานที่ คือ ที่จอดรถ

อาคารเจวีเค เป็นประเภทสำนักงานสร้าง และเปิดใช้งานอาคาร เมื่อต้นปี 2533 ก่อนการประกาศใช้ กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารกับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 จึงไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านใดๆ รองรับการใช้งานสำหรับผู้พิการ

หรือทิวทัศน์ภาพและคนชรา ไม่ว่าจะเป็นทางลาด, ที่จอดรถสำหรับผู้พิการ อีกทั้งพื้นที่ใช้งาน (Useable Area) มีพื้นที่ต่างระดับหลายแห่ง

เนื่องจากปัจจุบัน บริษัทต่างๆ ที่เช่าอยู่บน อาคารเจ็เค มีการขยายกิจการ ส่งผลให้มีการเพิ่มขึ้นของผู้เข้ามาใช้ พื้นที่ (User) เพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก การรับพนักงานเพิ่มขึ้น และผู้มาติดต่อก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นเช่นกัน อีกทั้งการท่อดตัวของถนนภายในรอบอาคาร ทำให้เกิดความต่างระดับที่ความสูงประมาณ 700 มิลลิเมตร – 800 มิลลิเมตร ระหว่างทางเดินรอบตัวอาคารและถนน ซึ่งทางเดินรอบอาคารนั้นไม่มีการติดตั้งราวกันตก จึงทำให้การเข้าสู่ตัวอาคาร, การเข้าใช้อาคารไม่ได้รับความสะดวก หรือ เป็นเรื่องยากลำบาก สำหรับผู้ใช้อาคารที่บาดเจ็บที่ขา ผู้ที่ต้องลากและขนของหนัก หรือ เด็ก สตรีที่ตั้งครรภ์ หรือ คนชรา อีกทั้งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ใช้อาคารได้ เช่น การตกจากทางเดินของอาคาร

ดังนั้น ในฐานะที่ผู้ศึกษาดำรงตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายทรัพย์สิน และสัญญา ของอาคารกรณีศึกษาได้เห็นถึงปัญหาต่างๆ ที่มีต่อผู้ใช้อาคาร และการศึกษาเรื่องข้อกำหนดของกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารกับผู้ใช้พิการหรือทิวทัศน์ภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 อีกทั้งการที่ ฝ่ายบริหารมีนโยบายเรื่องการปรับปรุงอาคาร ผู้ศึกษาจึงใคร่ศึกษาหาความเป็นไปได้ เพื่อการพัฒนาและการปรับปรุงอาคารเกาเรื่องการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางการเคลื่อนที่ และเพื่อความความสะดวกสบายของผู้ใช้อาคาร

1.4 กรอบทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดใการวิจัย

ในการศึกษาลักษณะทางกายภาพของอาคารเพื่อกำหนดหาแนวทางการปรับปรุงอาคารเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้พิการทางการ เคลื่อนไหวหรือทางการเคลื่อนที่ และการปรับปรุงอาคารในครั้งนี้เกิดจากกรอบแนวคิดจากการต้องการพัฒนาปรับปรุงอาคาร ให้เกิดประโยชน์และความปลอดภัย ต่อผู้ใช้พิการทางการเคลื่อนไหว ที่เข้าใช้อาคารสถานที่แห่งนี้ โดยผู้ศึกษาใช้กรอบควบคุม จาก เอกสาร, กฎหมายและกฎกระทรวง ดังต่อไปนี้

- กฎหมายอาคารและประกาศกฎกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมฉบับที่ 4 พ.ศ. 2542 และกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทิวทัศน์ภาพและคนชรา พ.ศ. 2548

- มาตรฐาน (แนะนำ) การออกแบบบาทวิถีและเฟอร์นิเจอร์เพื่อส่งเสริมคุณภาพอาคาร และสิ่งแวดล้อมสำหรับคนพิการและประชาชนทั่วไป โดยกองออกแบบสำนักโยธา กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2540

- การออกแบบภายในอาคารเพื่อคนพิการ (นวน้อย บุญวงศ์ นัทธนี เนียมทรัพย์, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

1.5 คำถามในการวิจัย /สมมติฐานการวิจัย

จะต้องจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทใดได้บ้าง สำหรับการปรับปรุงอาคาร เจวีเคให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารกับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

- สำรวจลักษณะทางกายภาพภายในและภายนอกอาคาร โดยรอบ และประเมินผล การปรับปรุงอาคาร

- วิเคราะห์หาแนวทางความเป็นไปได้ในการปรับปรุงอาคารเพื่อจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้พิการทางการ เคลื่อนไหว ให้สอดคล้องกับ กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเพิ่มความสะดวกและความปลอดภัยให้กับผู้ใช้อาคารโดยเฉพาะผู้พิการทางการ เคลื่อนไหวหรือทางการเคลื่อนที่ โดยปราศจากอุปสรรคและสิ่งกีดขวาง ซึ่งเกิดจากการออกแบบ ในกฎหมายฉบับเดิมก่อนการประกาศใช้กฎกระทรวง และ พระราชบัญญัติสำหรับคนพิการ ใน เรื่องการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548

1.8 นิยามศัพท์

พื้นที่ใช้งาน (Useable Area) หมายถึง พื้นที่ที่ถูกจัดเตรียมไว้ให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าไปใช้งานในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในพื้นที่นั้นได้จริง ไม่รวมถึงส่วนประดับทางรูปแบบทางสถาปัตยกรรม หรือส่วนประกอบทางวิศวกรรม อื่นๆ ที่ไม่ได้มีไว้เพื่อการใช้งานของผู้ใช้งาน

ผู้ใช้งาน (User) หมายถึง ผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ใช้งานเพื่อประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในบริเวณพื้นที่ อาคารกรณีศึกษา เช่น พนักงานบริษัท ผู้เช่าอาคาร ผู้มาติดต่อ หรือลูกค้าบริษัท

คนพิการ (Disability People) ตามกฎหมายมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 หมายถึง บุคคลที่มีความผิดปกติ หรือความบกพร่องทางร่างกาย ทางสติปัญญา หรือทางจิตใจ ทั้งประเภทคนพิการถาวร และเป็นคนพิการชั่วคราว เช่น ขาหัก ต้องเข้าเฝือก ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะประสบปัญหาในการใช้อาคารสถานที่มากกว่ากลุ่มอื่นๆ เนื่องจากอาคารหลายแห่งมีการออกแบบและสร้างโดยไม่มีการคำนึงถึงปัญหาและอุปสรรคของผู้ใช้อาคารที่เป็นกลุ่มคนพิการเหล่านี้

คนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางการเคลื่อนที่ (Ambulant disabled people)¹

หมายถึง คนที่ยังเคลื่อนที่ได้ไม่ว่าจะมีหรือไม่มีความช่วยเหลือ สำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกายจนทำให้เดินได้ด้วยความยากลำบาก และไม่มั่นคงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยอุปกรณ์ช่วยนานาชนิดตั้งแต่ ไม้เท้า ไม้ค้ำยัน เครื่องช่วยฝึกเดิน และขาเทียม

คนพิการนั่งเก้าอี้ล้อเลื่อน (Chairbound people หรือ Wheelchair User)

หมายถึงคนที่ไม่สามารถลุกเดินได้เอง การเคลื่อนที่จึงจำกัดด้วยการอาศัยนั่งเก้าอี้ล้อเลื่อน การใช้รถเข็นในการเคลื่อนที่จำเป็นต้องใช้พื้นที่เพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ ทั้งในทางตรงและทางเลี้ยว พื้นที่ต่างระดับเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับล้อรถเข็น

¹ นवलน้อย บุญวงษ์ นัทณี เนียมทรัพย์, 2545, หน้า 4-5, การออกแบบภายในอาคารเพื่อคนพิการ.

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ (Accessible Facilities for Persons with Disabilities)

หมายถึงสิ่งๆที่ช่วยให้คนพิการสามารถใช้ชีวิตในสถานที่ต่างๆ เช่น บาดวิถี (Sidewalk) ทางลาด (Ramp)

สิ่งกีดขวางทางกายภาพของอาคาร (Barriers in the Built Environment)

หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการใช้งาน ทั้งภายในและภายนอก อาคาร ของบุคคลต่างๆ เช่น พื้นต่างระดับ หรือสภาพพื้นเป็นหลุมเป็นบ่อซึ่งเป็นอุปสรรคต่อกลุ่มคนที่บาดเจ็บที่ขา คนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางการเคลื่อนที่ และคนชรา